

Borsos Árpád

Hatalomváltás három felvonásban

PROLÓGUS

Gyakran teszik fel a kérdést és sokhelyütt: Mi változott? Történt-e hatalomváltás? Ha igen, hol, melyik szinten, milyen mértékben? Változott-e a hatalom természete? A kérdésekre ki-ki saját politikai, állampolgári érzékenysége, tájékozottsága által befolyásolva természetesen megtalálja a maga válaszát. Ezek a válaszok abban lényegesen eltérnek a két-három évvel ezelőtti köznapi politikai eszmefuttatások zömétől, hogy nem a folyosói pusmogás, a halk morgolódás "múfájába" tartoznak. Többségükben nyíltak, hangosak, néha harsányak is - s ez összességében nem biztos, hogy rossz. Tartalmukat illetően egy részük ugyanolyan kategorikus, a másság lehetőségét nem vagy csak elenyésző mértékben toleráló, mint azt volt módunkban megszokni - s ez kimondottan rossz.

Dőreség lenne kétségbe vonni, hogy szabadon választott parlamentünk van, de azt is, hogy a pártlistákon juthattak be olyanok is e testületbe, akiket soha, sehol nem választottak volna meg, akkor sem, ha egyetlen jelöltként csak rájuk lehetett volna voksolni. Miért kellene emi-

att a változás tényét totalisan tagadni, s a parlamenttől a bizalmat megvonni?

Ugyanúgy dőreség lenne azt bizonygatni, hogy a lehallgatások és levélfelbontások, mint eszközök különböznek a korábbiaktól, hogy a "káder kiválasztásban" kontraszelekción, illetve szűkebb-tágabb hatalmi körök érdekei nem érvényesülnek, hogy tények lázas takargatása, majd zavart magyarázgatása minőségileg más, mint korábban volt.

Sokan csak személyek cseréjéről, helycseréjéről beszélnek, s vallják, a hatalom működési mechanizmusa vajmi keveset változott. De milyen fogalommal jelölhető az a történet, aminek eredményeként a tisztességes szürke eminenciások hadának feláldozásával több fordulón keresztül ugyanazok tartották meg a hatalmat, akiknek a régi politika egyébként is átadni szánta a stafétabotot? Hogy ilyen nincs, jó lenne hinni. Csakhogy a valóság mást is mutathat.

Történetünk színhelyét és a szereplők kilétét lepje homály. Nem érdemlik meg a reklámot. A jelenség mellett azonban nem lehet szó nélkül elmenni. A modell elgondolkodtató. Okulni pedig mindenből lehet.

ELSŐ FELVONÁS

1988 nyarát írjuk. A politikai hatalom gyakorlói között egyre többek számára valik világossá a totális - politikai, gazdasági, erkölcsi - válság. A központi kérdés: Keményebb vonalvezetéssel, látszattoldozgatásokkal vagy biztonságot nyújtó reformocskákkal őrizhető-e meg a hatalom? Igazi reformok, netán a hatalomváltás gondolata nem szalonképes még. Felülről irányítottan, de alulról szerveződően készül az MSZMP vezetése a "fordulatot" legitimálni kívánó pártértekezletre. Így van ez a modellül szolgáló megyében is. A megyei tanács pártértekezletet is a reformok szelleme hatja át. A jelszó: politikai felfrissülés, megfelelő káderrotáció, kevesebb állami vezetőt a testületbe, a formalitások csökkentése, áttérés az operatívabb, egytestületes irányító munkára, megszüntetni a napi, közvetlen beavatkozást a szakmai munkába.

A megválasztott pátbizottság túlnyomó többsége azonban vezető vagy vezetőhelyettes. Párttestületről lévén szó, érthető, hogy abban az MSZMP Politikai Főiskoláján végzetek, a mozgásban felnőtt (az államigazgatásba átnőtt) káderek többségben vannak. Jól egészítik ki e kört pozícióban lévő vagy oda szánt szakmai tekintélyek. A módszer ismert, a párt belső ügye - mondhatnánk. Az már viszont nem - ám ezt feszegetni nem életbiztosítás -, hogy e testületben ott van az a "kemény mag", amely többé-kevésbé egybeesik a távozni kívánó megyei tanácselnök által elképzelt újfajta irányítási modellel kidolgozó team-mel.

Mindez természetesen önmagában nem jóvátehető. Az már igen, hogy megkerülhetetlen társadalmi szükségszerűségek jelszavá üresednek, hogy az organikus fej-

lodes feltételrendszerét figyelmen kívül hagyva, aberrált változatban képesek csak gondolkodni. Meg akarnak felelni egy megrendelésnek.

MÁSODIK FELVONÁS

Az 1989-es év eleje. A megújult politikai vezetés egyre hangosabban sürgeti a megyei irányítás immár egy esztendője beharangozott szervezeti reformjának bevezetését. Az előkészítő bizottság lázasan dolgozik. Tapasztalateserekre utazik olyan közigazgatási egységekbe is, melyeknek adottságai jofórman semmiben sem hasonlítanak az övékéhez. Lászólólag demokratikusan véleményeserét, vitákat szervez, érvel, perlekedik, ígéretet, hivatkozást keres, csak a tervezet változtatásra szoruló elemeit hagyja változatlanul.

A megyei tanács vegrehajto bizottsága, majd a tanácsülés is jóváhagyja az új irányítási koncepciót. A tanács elnöke - utolsó nagy műve megvalósulásának biztosítékait látván - nyugdíjazást kéri. Az osztályvezetőktől kiesikarnak egy főmunkatársi atminositesüket szentesítő nyilatkozatot, hogy a "szervezeti változásokkal együttjáró személyi kérdéseket zökkenőmentesebben lehessen kezelni". Van, aki azonnal, készségesen aláírja, van, aki vonakodik, ketten-hárman a végsőkig ellenkezni mereszelnek, de végül ők is beadják a derekukat.

Az új vezetői állásokra pályázatokat írnak ki. Megy a korteskedés, az ígéretes, leendő állashelyek kötyavetyelése, benyújtott pályázatok visszavonása, hírek kiszivárogtatása, ki miért kerül lapatra. Nem kis bonyolalmak árán a változatlan megyei tanács testület megválasztja az új főosztályvezetőket, a tanács új elnökét. Az apparátus vergődik, fontos kérdések leke-

rülnek a napirendről. Általános bizonytalanság, létbizonytalanság, mert a személyi kérdésekben a döntéseket rejtelmes, misztikus homály fedi. Rémmesével felérő történet kering arról, milyen ígéretek fejében lépett vissza egy aspiráns, hogy a volt elnök személyi titkáranak útja a titkársági főosztályvezetői székhez simább legyen. (E gesztusát később honorálták is az illetékesek. Olyan osztály vezetésére kapott megbízást, amely területen számottevő szakmai gyakorlata nem volt.)

Mire feláll az új vezetés, kiderül, a tanácsi reformpártbizottság hivatali dolgozói mind átvészelték a váltást. A pb-titkár tanácselnök, a korteshadjarat idején átmeneti helyettesítést ellátó elvtársa elnöki szaktanácsadó lett. Ketten főosztályvezetői megbízást kaptak, heten vagy megőrizték vezetői beosztásukat vagy előléptetve helyet kaptak az új vezetésben. Főosztályvezető lett végül a bucsuzó tanácselnök személyi titkára, az egyik elnökhelyettes is, miközben megtartotta az önmagá által irányított szakterületet felügyelő tisztségviselői funkcióit is.

Az új hivatali vezetés örömmel és rendkívüli gyorsasággal hajtotta végre a politikai szervezetek, párt(ok) munkahelyi tevékenységét tiltó rendeletet. Kissé póriasabban mondva: A volt pb elegánsan kirúgta az őket védő és hatalomba juttató partot.

HARMADIK FELVONÁS

1989 ősze, tele. A megyei hivatal újjászerveződése rendkívül vontatottan halad, bár a megújult hatalom - a kétségtelen ballasztok mellett - sikerrel szabadul meg a számára potenciális vagy valós veszélyt jelentő káderektől is. A szak-

értelem, a tapasztalat, a hozzáértés vajmi keveset számít.

Az 1990-ben felgyorsuló események a teljes átmenetiség érzését konzerválják. Az apparátus mentális állapotáért sokan az országos hatalmi karrierre kacsintgató tanácselnököt kárhozzatják. Mondani aligha merik neki. (Felróni is csak egyik vetélytársá előlépett munkatársa fogja a későbbiekben, az önkormányzati választás utolsó fordulójának korteszbeszédében.) A "fortélyos félelem" keményen "igazgat".

Feszülten figyelik az önkormányzati választásokat, a megyei önkormányzati testület létrejöttét. Az elnöki pozícióra pályázók közül a hivatalba lépéshez szükséges voksokat az alig egy éve választott megyei tanácselnök kapta meg. Van, aki örül, van, aki káromkodik. Megfelelő előtanulmányok bitokában most már viszonylag rövid idő alatt feláll az új vezetés, hasonló misztikus döntések eredményeként, mint a korábbi fordulóban. A volt elnöki referens osztályvezető lesz, a volt elnökhelyettes-főosztályvezető mellette kap helyettesi beosztást, (sic. szép karrier). Egyik korábbi pb-titkár visszatér az elnöki hivatal élére, szárnysegédje az a volt osztályvezető, aki az előző felvonásban visszavont pályázata honoráriumaként jutott e beosztáshoz. Az elnök baráti köréhez tartozó házaspár egy-egy osztályvezetői székhez jut. Megingathatatlan a kiszolgáló gazdasági egység politikai főiskolát is végzett vezetőjének pozíciója - a harmadik fordulóban is állva marad. Két főosztályvezető és egy osztályvezető a megyei tárcahivataloknál, illetve a köztársasági megbízotti hivatalban kap vezetői megbízást. Csak a rosszhiszemű rémhírtérjesztők mondogatják, hogy a szakapparátus várhatóan tovább dúsul volt KISZ-

és PB-titkárokkal, miközben utcára kerülnek gazdag szakmai tapasztalatokkal rendelkező újabb szürke eminenciások.

A leghatékonyabb kádermunka idején sem volt e hivatali apparátusban az MSZMP politikai főiskolát végzettek aránya ilyen jó, mint most.

EPILÓGUS

Egyes rémhírtérjesztők szerint a hivatal ilyen gyors átváltozását az illetékes kormányzati szerv elhamarkodottnak minősítette. Mindenesetre a "vezetők" egyelőre nem használják titulussukat. Száznál több ember kezében az alábbi, jogilag semmit nem érő, tartalmában kacagtatóan ellentmondásos levél:

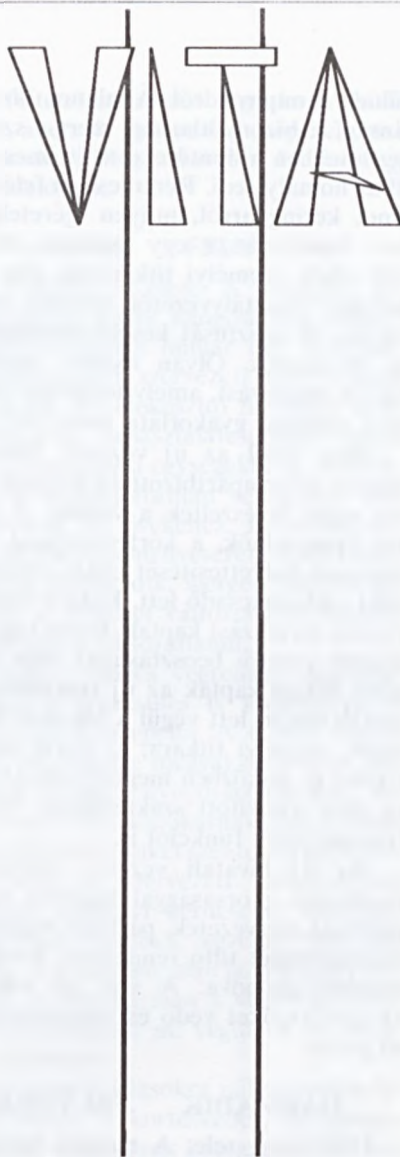
"Sajnálattal tájékoztatom, hogy a Megyei Önkormányzat átszervezésre kerülő hivatalában - a feladatok és a létszám nagymértékű csökkentése, illetve átalakulása miatt - az Ön foglalkoztatását nem tudom biztosítani.

Munkaviszonyának megszüntetésére a közeljövőben annak megfelelően fog sor kerülni, ahogy a Hivatal törvényileg kötelezően ellátandó feladatainak változása az Ön munkakörét érinti.

Megköszönve és elismerve eddig végzett munkáját, a magam részéről azt a segítséget tudom felajánlani, hogy amennyiben Ön a Megyei Tanács korábbi feladatainak egy részét átvállaló új állami hivatalban vagy a Megyei Önkormányzat valamely intézményében kíván a későbbiekben elhelyezkedni, ehhez a tőlem telhető segítséget megadom.

Kérem, hogy esetleges ebbéli szándékáról tájékoztatni szíveskedjen."

Az érintettek egy része zúgolódott, másrészük összetörten meredt maga elé, a csodában bízva, vagy abban, hogy az egész egy rossz álmom. A hatalomváltásban, az igazságban, a Jóistenben egyre kevesebben hisznek.

Szerzőink egyéb cikkeinek torlódása miatt VITA sorozatunk rendszerváltásról szóló anyagainak közlését következő lapszámunkban folytatjuk. Természetesen újabb írásokat is várunk arról, hogy "mi történt?" illetve "mi történik itt?" (lásd folyóiratunk előző számát).